

DE NATIONALE

BUITENLESDAG

JANTJE BETON

ivn natuur
educatie

Buitenles
INSPIRATIEBUNDEL

Voorwoord

Beste collega,

De afgelopen editie van de Nationale Buitenlesdag 2017 was een groot succes met ruim 1700 deelnemende scholen! Een duidelijk teken dat er een groeiende behoefte is aan buitenlessen en dat daar ook steeds meer gehoor aan wordt gegeven. Ook ik, Louise Vleugel, gymdocent en buitenlescoördinator van de obs de Schalm in Rotterdam, ben een groot voorstander van lessen buiten het schoolgebouw; de kinderen zijn in de frisse buitenlucht, ze zijn in beweging en leren de omgeving in een andere, educatieve context kennen. Daarnaast vind ik het heel belangrijk dat de geleerde stof direct kan worden toegepast in de praktijk. Dit alles maakt buitenles niet alleen leuk maar ook super leerzaam!

Als ambassadeur van de Nationale Buitenlesdag, een initiatief van Jantje Beton en IVN Natuureducatie, pleit ik dan ook voor meer buitenlessen! Niet alleen vinden kinderen buitenlessen leuker, door de combinatie met sport en spel, maar ook blijft de lesstof beter hangen; een win-win situatie dus!

En met behulp van deze nieuwe Buitenlesbundel, samengesteld door en voor leerkrachten is er nu ook geen reden meer om binnen te blijven. De Buitenlesbundel biedt per bouw vijf inspirerende en uitgewerkte buitenlesideeën, die je zelf, al naar gelang het niveau van de groep, eenvoudig makkelijker of uitdagender kunt maken. Ook kun je ze simpel aanpassen aan de lesstof waar je op dat moment mee bezig bent.

Heb je zelf ook een leuk buitenlesidee? Laat het ons weten via info@buitenlesdag.nl en wie weet komt jouw les dan ook in de volgende Buitenlesbundel.

Voor nu wensen we jou en alle leerkrachten, scholen en leerlingen heel veel plezier met de buitenlessen toe.

Hartelijke groet,

Louise Vleugel

INHOUD

LESVOORBEELDEN GROEP 1-2

Rara wat heb ik gevonden **TAAL**

Buitenbingo **REKENEN**

Bomen op het plein **REKENEN+NATUUR**

Wie springt het verst? **REKENEN**

Vormenwandeling **REKENEN**

LESVOORBEELDEN GROEP 3-4

Het alfabet verzamelen **TAAL**

Dominostenen in het 100 veld **REKENEN**

Pissebed-onderzoek **NATUUR**

Keersom-circuit **REKENEN**

Op zoek naar woordrijen **TAAL**

LESVOORBEELDEN GROEP 5-6

Rekenen met sprongen **REKENEN**

Op zoek naar de eind-d of eind-t **TAAL**

Provincies van Nederland **AARDRIJKS-
KUNDE**

Wonderlijke wolken **NATUUR**

LESVOORBEELDEN GROEP 7-8

Spellingsestafette **TAAL**

Woordbenoemen **TAAL**

Geblinddoekte race **GYM**

Op een onbewoond eiland **REKENEN**

Engelse woorden **ENGELS**

VOORBEREIDINGSTIJD

10 minuten

LESTIJD

20 minuten

taal

RARA WAT HEB IK GEVONDEN

GROEP 1-2

LESDOEL

De leerlingen oefenen met het omschrijven van voorwerpen en hun eigenschappen aan elkaar, daarbij gebruiken ze verschillende zintuigen.

Kerdoel 1

INHOUD

Voorbereiding

Bekijk van tevoren wat voor kleine voorwerpen de leerlingen kunnen verzamelen op het schoolplein, zodat je de leerlingen eventueel op weg kunt helpen bij het zoeken als ze het lastig vinden. Zoek als leerkracht ook ongeveer 5 voorwerpen/beestjes bij elkaar en doe die in een beker. Zorg vooraf dat je voor elk tweetal een beker hebt. Bedenk van tevoren wat een handige verzamelplaats is op het schoolplein.

Inleiding

Leg de leerlingen uit wat ze deze les gaan doen (zie hieronder). Besteed specifiek aandacht aan het gebruiken van zintuigen. Wat zijn je zintuigen, wat kun je er allemaal mee? Ontdek samen hoe je die zintuigen gebruikt om een voorwerp te omschrijven voor iemand anders. Gebruik bij het uitleggen een voorbeeld, bijvoorbeeld een mier. Omschrijf wat in je beker zit: het is een dier, het is zwart, het is licht.

Aan de slag

Verdeel de leerlingen in tweetallen. Geef hen eerst de opdracht om op het schoolplein een voorwerp te zoeken dat in de beker past, zoals een steentje, een eikeltje of een mier. Zodra ze iets gevonden hebben, mogen ze het in de beker doen en weer terug bij jou komen op een vooraf afgesproken plek. Na maximaal vijf minuten moeten de leerlingen terug zijn.

Vervolgens gaan de leerlingen aan elkaar omschrijven wat in hun beker zit. Ze kunnen met woorden beschrijven wat ze voelen (hard, zwaar, glad), zien (groen, groot, lang), ruiken (zoet, vies) en eventueel kunnen horen (ritselen) van hun vondst. Laat de andere leerlingen raden wat er in de beker zit. Bij het omschrijven kan je ervoor kiezen om dit met de hele groep te doen, of dat je tweetallen aan elkaar koppelt en ze het voorwerp alleen aan elkaar omschrijven.

Afhankelijk van de tijd laat je de leerlingen een tweede voorwerp zoeken en begin je opnieuw.

BENODIGDE MATERIALEN

- Per tweetal een beker
- Theedoek
- 5 bekertjes voor de leerkracht met daarin een voorwerp/beestjes van buiten

Tip! Laat de kinderen onderling vragen stellen over de ervaringen die je kunt opdoen met zintuigen. 'Heeft het haar?' 'Is het zwart?' 'Piept het voorwerp?' De desbetreffende leerling mag alleen met ja/nee antwoorden.

Reflectie

Als leerkracht heb je ook enkele materialen buiten verzameld. Gebruik een theedoek en leg daar een bekertje onder met een voorwerp/ beestje. Een leerling mag naar voren komen en de handen onder de theedoek doen, zonder te kijken. De leerling omschrijft hardop wat hij voelt. Samen proberen ze te ontdekken wat er onder de theedoek kan liggen.

Dit is ook uit te voeren in een circuit-vorm waarin je werkt in kleine groepjes.

VOORBEREIDINGSTIJD

5-10 minuten

LESTIJD

30 minuten

rekenen BUITENBINGO

GROEP 1-2

LESDOEL

Aan het einde van de les kunnen de leerlingen de getallen van 2 dobbelstenen bij elkaar optellen.

Kerdoel 23 en 26

INHOUD

Voorbereiding

Verzamel stoepkrijt, dobbelstenen en pionnen (bij onvoldoende pionnen kun je ervoor kiezen om de getallen tijdens het spel met krijt door te laten strepen).

Inleiding

Verdeel de klas in groepjes van maximaal 5 leerlingen. Laat de groepjes in rijen achter elkaar staan. Uit elk groepje schrijft een leerling de getallen 2 t/m 12 in een rij, afhankelijk van het niveau van de leerlingen kun je dit laten rouleren.

Aan de slag

Als de getallen zijn opgeschreven, gaan alle leerlingen in de rij (voor de getallen) staan. De eerste leerling gooit met 2 dobbelstenen en telt de stippen bij elkaar op. Op de uitkomst van de som zet de leerling een pion (of streept dit getal door) en sluit aan in de rij. Vervolgens gooit de volgende leerling, telt op en zet de pion. Dit gaat door totdat op elk getal een pion staat. De groep die als eerste op elk getal een pion heeft, wint.

Dit spel kun je meerdere keren herhalen.

Tip! Voor de sterke rekenaars of hogere groepen kun je meer dobbelstenen toevoegen en de getallenreeks uitbreiden. Dit maakt de optelsom complexer.

BENODIGDE MATERIALEN

- Stoepkrijt
- 2 dobbelstenen per groepje van 5 leerlingen (het liefst grote dobbelstenen)
- 11 pionnen per groepje van 5 leerlingen

Reflectie

Geef elke leerling een stuk stoepkrijt en 2 dobbelstenen. Laat de leerlingen dobbelen en het getal uitrekenen en opschrijven. Daag de leerlingen uit wie de meeste getallen kan uitrekenen. Tijdens deze activiteit heb je als leerkracht tijd om te zien welke leerling(en) moeite heeft met het optellen. Maak duo's bij onvoldoende dobbelstenen of krijt.

VOORBEREIDINGSTIJD

10 minuten

LESTIJD

30 minuten

rekenen + natuur BOMEN OP HET PLEIN

GROEP 1-2

LESDOEL

De leerlingen tellen tot 10 of 20, vergelijken vormen, sorteren van klein naar groot en van kort naar lang. De leerlingen sorteren bladeren op boomsoort en weten wat dikker en dunner is.
Kerdoel 23, 24, 33 en 40

INHOUD

Voorbereiding

Zoek een plek (op het schoolplein of in de buurt van de school) waar bomen, takken en bladeren te vinden zijn. Bak eventueel een stuk af, waarop een overzichtelijke hoeveelheid bomen staat.

Inleiding

Tel met de leerlingen de bomen, hoeveel bomen zijn er (binnen een bepaald gebied → bijv. op het schoolplein of op het grasveld)?

Een bewegingsliedje met de boom: maak een slinger door elkaars handen vast te houden. De buitenste leerling houdt de boom vast. De slinger begint om de boom heen te lopen en zingt 'de boom wordt steeds dikker, dikker, dikker' tot de slinger om de boom is. Daarna andersom 'de boom wordt steeds dunner...'

BENODIGDE MATERIALEN

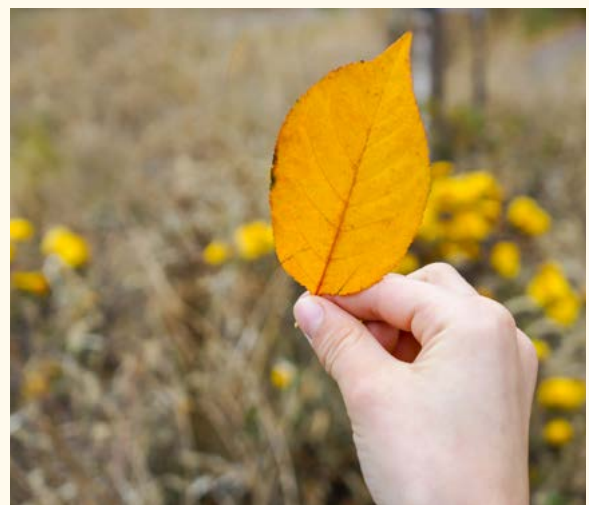
- Bomen, bladeren en takjes

Aan de slag

- Verzamel verschillende vormen/soorten bladeren. Vergelijk de vormen en benoem de kleuren.
- Sorteert de bladeren per boomsoort (benoem de soorten).
- Laat de leerlingen takjes zoeken en sorteren op lengte (van kort naar lang).
- Meet de boom. Hoeveel handen/armen kunnen eromheen? Is de boom dikker of dunner dan jijzelf?

Reflectie

Laat de leerlingen een blad kiezen die ze het mooist vinden en laat ze verwoorden waarom dat hun keuze is. Zoek de boom die bij het blad hoort (soortkennis, reflectie en relatie).

VOORBEREIDINGSTIJD

20 minuten

LESTIJD

30 minuten

rekenen

WIE SPRINGT HET VERST?

GROEP 1-2

LESDOEL

De leerlingen gaan oefenen met het meten van een afstand. Daarbij komen de begrippen als ver, dichtbij of even ver aan bod.

Kerdoel 33

INHOUD

Voorbereiding

Vraag vooraf of een of twee ouders of een onderwijsassistent mee willen helpen met de les. Zij kunnen jou ondersteunen bij de les met de hele klas of een eigen groepje begeleiden. Print en plastificeer van alle leerlingen een naamkaartje; daarmee zien de leerlingen straks hoe ver zij zelf hebben gesprongen.

Inleiding

Vertel de leerlingen een kort verhaal over een kangoeroe (een knuffel of foto van een kangoeroe kan helpen bij het verhaal). Normaal kunnen kangoeroes heel ver springen, maar nu heeft de kangoeroe een zere poot waardoor het niet meer lukt om te springen. Alle leerlingen gaan hem helpen door zo ver mogelijk te springen

BENODIGDE MATERIALEN

- Naamkaartjes van alle leerlingen
- Hulpouder(s) / onderwijsassistent
- Eventueel een knuffel van een kangoeroe

in de zandbak. Vraag de leerlingen hoe je dan kan bijhouden hoe ver ze hebben gesprongen. Bijvoorbeeld, met een voetstap van de juf of meester. Je kunt de inleiding en het verhaal ook al buiten doen.

Aan de slag

De leerlingen springen één voor één vanaf de rand van de zandbak in het zand. Waar de leerling landt, daar wordt zijn of haar naamkaartje neergelegd. Nadat een paar leerlingen hebben gesprongen, vraag je aan de leerlingen wie nu het verst heeft gesprongen en wie bijvoorbeeld even ver hebben gesprongen. Kunnen ze ook 'meten' hoe ver dat is (bijvoorbeeld door met voetstappen, handen of armen te meten)? Lukt het ook om nog verder te springen? Hoeveel verder heb je nu gesprongen?

Heb je een grote klas, dan kan je ervoor kiezen om maar een paar leerlingen te laten springen. Of je maakt groepjes en laat ze onder leiding van een ouder springen. Als dat niet past in de zandbak, dan kunnen de leerlingen ook gewoon op de stenen van het schoolplein springen.

Reflectie

Bespreek (evt. in de klas) wat de leerlingen hebben gedaan. Weten ze nog hoe ver ze hebben gesprongen? En wie had het verst gesprongen?

VOORBEREIDINGSTIJD

10 minuten

LESTIJD

60 minuten

rekenen VORMENWANDELING

GROEP 1-2

LESDOEL

De leerlingen kunnen meetkundige vormen in de schoolomgeving herkennen en benoemen.

Groep 1: herkennen en benoemen van de basisvormen

Groep 2: herkennen en benoemen van de ruimtelijke vormen

Kerdoel 32

Let op: bij deze les zijn hulpouders nodig. Wellicht kunnen er ook bovenbouwleerlingen helpen met de kleuters (een win-win situatie).

INHOUD

Inleiding/opening

Neem met de leerlingen klassikaal de basisvormen en de ruimtelijke vormen door. Doe dit bij voorkeur in de vorm van een liedje, boek of spelvorm. Laat voorbeelden zien en benoem de naam van de vormen. Leg uit dat alles om ons heen is opgebouwd uit vormen, zo kun je met een prisma en een kubus de vorm van een huis maken. Deze instructie zou eventueel ook buiten gegeven kunnen worden.

Aan de slag

Deel de klas op in groepjes bij hulpouders of bovenbouwleerlingen en ga op vormenjacht in de schoolomgeving. Welke vormen kunnen de leerlingen allemaal ontdekken? Wijs ze in het begin op vormen zoals bijvoorbeeld een fiets- of autowiel (cirkel) of de paal van een verkeersbord (een lange cilinder). De leerlingen zullen nu overal om zich heen cirkels of cilinders gaan herkennen. Maak foto's van de vormen die de leerlingen ontdekken.

Terug in de klas

Bespreek kort met de leerlingen hoe ze de vormenwandeling vonden. Hebben ze veel vormen ontdekt? Leg uit dat de foto's op een later moment terug zullen komen.

Verwerking

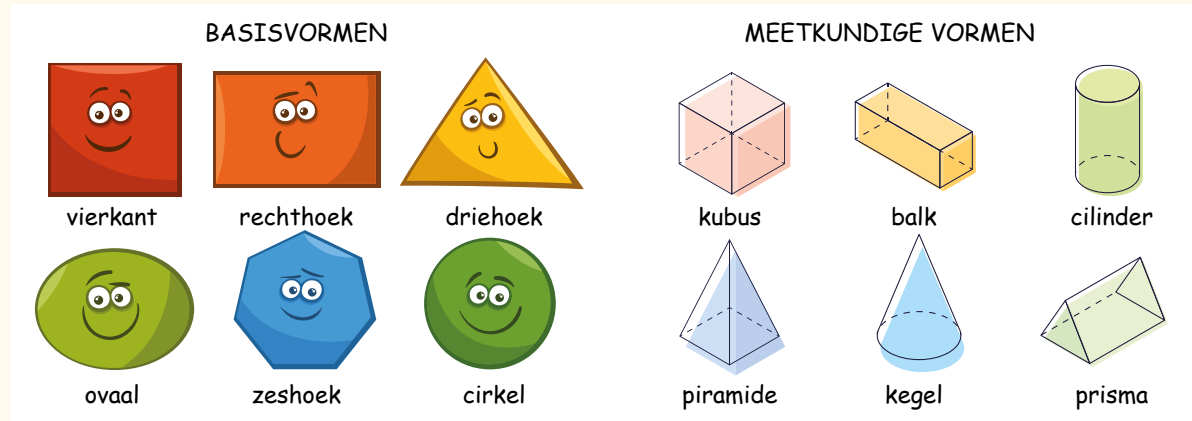
Kom in dezelfde week terug op de vormenwandeling en toon foto's van de vormvondsten van de leerlingen. Kunnen ze de vormen op deze

BENODIGDE MATERIALEN

- Voorbeelden van de meetkundige basisvormen: cirkel, vierkant, driehoek, rechthoek
- Voorbeelden van de ruimtelijke meetkundige vormen: kubus, piramide, prisma, balk, bol, cilinder, kegel
- Instructie voor de hulpouders (zie kader)
- Fototoestel voor ieder groepje (of laat de hulpouders hun telefoon gebruiken)

foto's nog steeds juist benoemen? Hebben ze misschien nog meer vormen gevonden na schooltijd? Zorg ervoor dat de vormen steeds juist benoemd worden.

Instructie voor hulpouders of bovenbouwleerlingen

Beste ouder/leerling (kies zelf wie de kinderen begeleiden en pas de brief <u/jij> aan),

Fijn dat u mee wilt helpen met de vormenwandeling!

U krijgt straks een klein groepje kinderen mee waarmee u over het schoolplein en/of in de directe schoolomgeving loopt. Samen kijken jullie naar de vormen die jullie tegenkomen. Dit kunnen verkeersborden zijn, maar ook in een autoband, hek, gebouw of iets anders zijn vormen te ontdekken.

In de klas hebben we al kort de juiste benaming van de vormen doorgenomen. Probeer de kinderen deze juiste benaming ook te laten gebruiken als ze iets zien. Dus: 'ik zie een cirkel' in plaats van 'ik zie een rondje'.

In bijna alles dat je op het schoolplein en op straat tegenkomt, zijn vormen te onderscheiden. Deze zullen voor de kinderen niet altijd direct zichtbaar zijn. Het is helemaal niet erg om ze in het begin te wijzen op het feit dat een huis is opgebouwd uit een kubus/balk en een prisma en dat een paal een lange cilinder is. Ze zullen daardoor zelf ook meer gaan ontdekken.

Het zou leuk zijn als u (bijv. met uw telefoon) foto's maakt van mooie vondsten. Deze kunnen we dan met de klas op een later moment nog bespreken. Wilt u deze naar ..... sturen?

Als u merkt dat de kinderen echt niet meer willen, kunt u teruglopen naar het startpunt. Hier staat een glijbaan waar de kinderen dan nog even op kunnen spelen voordat we met z'n allen weer teruglopen naar school.

Mocht u nog vragen hebben, dan hoor ik het vanzelfsprekend graag!
Bedankt alvast.

VOORBEREIDINGSTIJD

5 minuten

LESTIJD

20 minuten

taal

HET ALFABET VERZAMELEN

GROEP 3-4

LESDOEL

De leerlingen oefenen met het zoeken en maken van lange woorden en deze foutloos te spellen

Kerdoel 11

INHOUD

Voorbereiding

Print of kopieer per duo een werkblad met het alfabet uit.

Inleiding

Leg aan de leerlingen uit wat ze deze les gaan doen. Je kunt de uitleg binnen doen, bijvoorbeeld met behulp van het digibord. Kies een woord uit, bijvoorbeeld 'deur'. Streep vervolgens de letters d-e-u-r door op het werkblad.

Aan de slag

Verdeel de leerlingen in duo's en geef ze een werkblad en klembord. Daarna zoeken ze buiten dingen die er echt zijn en gezien worden, bijvoorbeeld boom, steen of raam. Laat de leerlingen eerst naar het voorwerp toe lopen (of

rennen) en vervolgens de naam van het voorwerp opschrijven. De gebruikte letters van het woord mogen ze afstrepen van het alfabet. Daarna zoeken ze een tweede woord, het liefst met andere letters, schrijven ze het woord op en strepen ze de gebruikte letters af. Als een letter al is afgestreept, dan hoeft deze niet nog een keer te worden afgestreept. De leerlingen proberen zoveel mogelijk letters van het alfabet af te strepen door woorden te zoeken.

Tip! Je kunt het moeilijker maken door de opdracht te geven om zoveel mogelijk letters af te strepen met zo min mogelijk woorden. Dit dwingt hen om lange(re) woorden te zoeken.

Reflectie

Bespreek met elkaar hoeveel en welke woorden de duo's hebben gevonden. Wie heeft de meeste letters afgestreept? Bespreek ook met elkaar wat het langste woord is dat is gevonden.

BENODIGDE MATERIALEN

- Werkblad met het alfabet (per duo)
- Klembord en potlood (per duo)
- Werkblad invullen (bijlage 2)

Bijlage 1: Alfabet

A B C D E

F G H I J K

L M N O P

Q R S T U

V W X Y Z

Bijlage 2: Werkblad

Schrijf in elk vakje het woord dat je gevonden hebt.

VOORBEREIDINGSTIJD

(eenmalig) 15-45 minuten, vervolgens vaker te gebruiken

LESTIJD

15 minuten per 'opgave'

rekenen

DOMINOSTENEN IN HET 100 VELD

GROEP 3-4

LESDOEL

Kinderen leren dynamisch rekenen door samen te werken.

Kerdoel 27

INHOUD

Voorbereiding

Optie 1: Schrijf op de dominostenen plus-/min- of keersommen dat past bij het niveau van de leerlingen. Verspreid de sommen over 5 kleuren stenen, zodat je 5 groepen kunt maken.

Optie 2: Gebruik set 1 of set 2 uit de bijlage.

Gebruik eventueel lege gekleurde bladen voor het maken van eigen sommen. Plastificeer deze, zodat ze vaker te gebruiken zijn.

Verzamel of maak getallenkaartjes t/m 100, en leg deze op een centraal punt op het schoolplein. Zorg voor een 100 veld op het plein (zie volgende pagina). Gebruik stoepkrijt indien dit niet aanwezig is.

Inleiding

Verdeel de kinderen in duo's. Elk duo krijgt een stuk stoepkrijt en zoekt een eigen plek op het schoolplein. Op een centraal punt staat de leerkracht of een aangewezen leerling met een stapel getallen. Na het startsein komt leerling 1 van alle duo's, naar het centrale punt om een getal te halen. Eenmaal terug op de eigen plek probeert het duo 3 sommen op te schrijven waar het getal de uitkomst van is. Vervolgens ruilt leerling 2 op het centrale punt het getal voor een nieuw getal en maakt het duo weer 3 sommen. Dit gaat verder tot het eindsignaal. Zorg dat de taakverdeling (sommen opschrijven en getalkaartje ruilen) zich afwisselt.

Aan de slag

Verdeel de groep in 5 groepjes. Ieder groepje heeft een eigen kleur en staat op ongeveer 15 meter van het 100 veld (groepjes kunnen rond het 100 veld staan, hoeven niet naast elkaar). Zet ter markering bij iedere groep een pion. Bij elke groep liggen de dominostenen of kaartjes

BENODIGDE MATERIALEN

- Dominosteentjes met sommen erop of geplastificeerde sommenkaartjes (zie bijlage)
- 100 veld op het schoolplein
- Stoepkrijt
- Getallenkaartjes t/m 100
- Eventueel pion

omgekeerd op de grond. Na het startsein pakt leerling 1 een dominosteen van zijn/haar kleur, rekent de som uit (of samen met teamgenoten), rent naar het 100 veld en legt het blokje op het goede getal in het 100-veld. Ze rekenen en rennen net zo lang tot ieder blokje in het juiste vak ligt. De groep die het eerst alle domino-stenen/kaartjes heeft gelegd, heeft gewonnen. Controleer samen met de kinderen steekproefsgewijs of de antwoorden op de goede plek liggen.

Reflectie

Speel samen met de kinderen het spel: hoger/lager. De kinderen gaan allemaal op een getal in het 100-veld staan. De leerkracht neemt een getal in het hoofd en de kinderen stellen vragen met betrekking tot dat getal, bijvoorbeeld: Is het getal hoger of lager dan 50? De leerkracht mag alleen antwoorden met: hoger of lager. Stel dat het hoger is, gaan alle kinderen die op een plek lager dan 50 staan, zitten op die plek. Ze mogen nog blijven meedoen met het stellen van vragen. Degene die op het juiste getal staat, is de volgende die een getal in gedachten mag nemen.

Tip! Vul niet alle cijfers in het 100 veld in (lege vakken). Op die manier moeten de leerlingen eerst nadenken waar een getal in het 100 veld hoort, voordat de som op de juiste plek gelegd wordt. Rekensterke en rekenzwakke kinderen bij elkaar (heterogene groepjes).

Bijlage: Sommenkaartjes

$0 + 1$	$10 + 1$	$20 + 1$	$30 + 1$
$1 + 1$	$10 + 2$	$21 + 1$	$31 + 1$
$2 + 1$	$11 + 2$	$20 + 3$	$30 + 3$
$1 + 3$	$12 + 2$	$22 + 2$	$31 + 3$
$2 + 3$	$11 + 4$	$21 + 4$	$32 + 3$
$4 + 2$	$12 + 4$	$21 + 5$	$31 + 5$
$5 + 2$	$13 + 4$	$21 + 6$	$32 + 5$
$4 + 4$	$16 + 2$	$22 + 6$	$36 + 2$
$6 + 3$	$13 + 6$	$22 + 7$	$33 + 6$
$7 + 3$	$14 + 6$	$23 + 7$	$32 + 8$

Bijlage: Sommenkaartjes

$40 + 1$	$50 + 1$	$60 + 1$	$70 + 1$
$41 + 1$	$51 + 1$	$61 + 1$	$71 + 1$
$41 + 2$	$50 + 3$	$61 + 2$	$71 + 2$
$42 + 2$	$50 + 4$	$60 + 4$	$70 + 4$
$40 + 5$	$51 + 4$	$62 + 3$	$72 + 3$
$43 + 3$	$51 + 5$	$63 + 3$	$73 + 3$
$41 + 6$	$52 + 5$	$63 + 4$	$73 + 4$
$42 + 6$	$53 + 5$	$62 + 6$	$72 + 6$
$42 + 7$	$52 + 7$	$62 + 7$	$72 + 7$
$41 + 9$	$51 + 9$	$62 + 8$	$72 + 8$

Bijlage: Sommenkaartjes

$80 + 1$	$90 + 1$
$81 + 1$	$91 + 1$
$81 + 2$	$90 + 3$
$82 + 2$	$92 + 2$
$80 + 5$	$91 + 4$
$83 + 3$	$91 + 5$
$81 + 6$	$92 + 5$
$82 + 6$	$93 + 5$
$82 + 7$	$92 + 7$
$81 + 9$	$93 + 7$

Bijlage: Sommenkaartjes

6 - 5	16 - 5	27 - 6	36 - 5
7 - 5	17 - 5	27 - 5	37 - 5
4 - 1	14 - 1	24 - 1	38 - 5
8 - 4	18 - 4	28 - 4	39 - 5
9 - 4	19 - 4	29 - 4	40 - 5
10 - 4	19 - 3	28 - 2	38 - 2
10 - 3	19 - 2	29 - 2	39 - 2
10 - 2	20 - 2	30 - 2	40 - 2
10 - 1	20 - 1	30 - 1	40 - 1
10 - 0	20 - 0	30 - 0	40 - 0

Bijlage: Sommenkaartjes

47 - 6	57 - 6	67 - 6	77 - 6
48 - 6	57 - 5	67 - 5	77 - 5
49 - 6	58 - 5	68 - 5	77 - 4
50 - 6	60 - 6	70 - 6	77 - 3
49 - 4	59 - 4	69 - 4	78 - 3
48 - 2	58 - 2	68 - 2	79 - 3
49 - 2	59 - 2	69 - 2	79 - 2
50 - 2	60 - 2	70 - 2	80 - 2
50 - 1	60 - 1	70 - 1	80 - 1
50 - 0	60 - 0	70 - 0	80 - 0

Bijlage: Sommenkaartjes

87 - 6	97 - 6
87 - 5	97 - 5
87 - 4	98 - 5
87 - 3	100 - 6
88 - 3	100 - 5
89 - 3	99 - 3
89 - 2	99 - 2
90 - 2	100 - 2
90 - 1	100 - 1
90 - 0	100 - 0

VOORBEREIDINGSTIJD

5-10 minuten

LESTIJD

45 minuten (exclusief tekenopdracht)

*natuur***PISSEBED-ONDERZOEK****GROEP 3-4****LESDOEL**

De leerlingen weten hoe een pissebed eruit ziet en waar/hoe hij leeft. Ze leren meer over leefomstandigheden en over wat een pissebed eet.

Kerdoel 40**BENODIGDE MATERIALEN**

- Werkblad (bijlage)
- Potlood
- Loepotje (of anders een bekertje en vergrootglas)
- Filmpje van Huisje Boompje Beestje (op digibord) :
<https://schooltv.nl/video/huisje-boompje-beestje-pissebedden/#q=pissebed>

INHOUD**Vorbereiding**

Print of kopieer voor elke leerling een werkblad (zie bijlage) uit en zorg dat ze een potlood mee naar buiten nemen. Lees vooraf het werkblad door, zodat je goed op de hoogte bent van de stappen die de leerlingen moeten nemen. Zorg dat elke leerling of elk groepje een loepotje of bekertje met vergrootglas heeft. Heb je op school geen loepotjes, vraag dan of je ze bij het lokale natuur- en milieueducatiecentrum of de lokale IVN-afdeling kunt lenen. Zet vooraf het filmpje klaar om te bekijken.

Inleiding

De leerlingen gaan buiten een pissebed zoeken en bekijken. Leg ze uit dat pissebedden levende dieren zijn en goed behandeld moeten worden. Zorg er ook voor dat de leerlingen weten waar ze naar moeten zoeken buiten. Dit kun je doen door vooraf een foto van een pissebed te laten zien. Geef de leerlingen ook tips over waar veel pissebedden leven (bijvoorbeeld onder een stuk hout, stenen of andere voorwerpen die op de grond liggen). Aan het einde van de les worden de pissebedden weer vrijgelaten op de plek waar ze gevonden zijn.

Aan de slag

Bekijk eerst in de klas het filmpje. Vertel vervolgens zelf nog iets over pissebedden. Je kunt ook informatie uit het filmpje herhalen. Daarna ga je met de leerlingen naar buiten en laat je ze op zoek gaan naar de pissebedden. Zodra

ze een pissebed gevonden hebben, stoppen ze deze voorzichtig in een loeppotje (of bekertje). Deel daarna de werkbladen en potloden uit. De leerlingen beantwoorden met hun gevonden pissebed de vragen van het werkblad. Als de leerlingen klaar zijn met hun werkblad, zetten ze de pissebedden terug waar ze ze gevonden hebben.

Reflectie

Bespreek de antwoorden met de leerlingen. Dit kan eventueel weer binnen. De antwoorden op vragen 2 en 3: de pissebed heeft 14 pootjes en eet bladeren.

Vraag of de leerlingen nog meer is opgevallen aan de pissebed, bijvoorbeeld als je ze aanraakt.

Heb je meer tijd? Laat de leerlingen een tekening maken, waarbij ze een pissebed tot in de details gaan tekenen (denk aan de pootjes etc.).

Bijlage 1: Werkblad Pissebedden

Vraag 1: Waar vond jij je pissebed? Onder een: (omcirkel het goede plaatje)

steen

bloempot

stuk hout

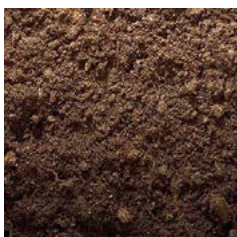
Of vond je de pissebed ergens anders? Waar dan: (teken hieronder)

Vraag 2: Hoeveel pootjes heeft een pissebed? Teken de pootjes aan de pissebed.

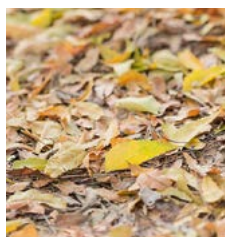

Vraag 3: Wat zou een pissebed eten? Omcirkel wat jij denk dat hij eet.

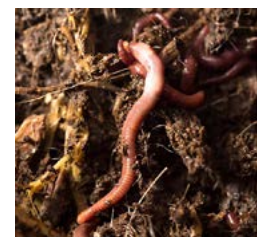
grond

blaadjes

wormen

VOORBEREIDINGSTIJD

10 minuten

LESTIJD

60 minuten

rekenen

KEERSOM-CIRCUIT

GROEP 3-4

LESDOEL

De leerlingen oefenen een nieuwe tafel.

Kerdoel 27

INHOUD

Voorbereiding

Denk van tevoren een circuit uit op je schoolplein en zorg dat alle materialen voor het circuit klaarliggen. Bij windig weer is het aan te raden om de papieren vast te zetten met bijv. steentjes.

BENODIGDE MATERIALEN

- Stoepkrijt
- Stopwatch
- 5x de tafel van 5, met het antwoord erbij (zie bijlage 1)
- Speelgeld uit de betreffende tafel (in dit geval €5)
- Spullen uit de natuur om in het winkeltje te verkopen (zie bijlage 2)
- Basketbal (kan bij een basketbalkorf, maar zou ook tegen een muur kunnen)

Inleiding

Je introduceert een nieuwe tafel. Schrijf de tafel met stoepkrijt op de grond. Herhaal hierbij steeds duidelijk de betreffende tafel. Laat kinderen helpen met schrijven.

Aan de slag

De kinderen gaan in groepjes oefenen met de keersommen. Elke opdracht kan in principe zelfstandig worden uitgevoerd. Het is wel belangrijk dat er even kort voorgedaan wordt wat de opdracht is. Overal ligt een antwoordblad met de juiste tafel erop (zie bijlage 3). Deze kunnen de leerlingen gebruiken om elkaar positief te ondersteunen bij de opdracht. Elke spelvorm wordt na 7 minuten gewisseld.

1. **Tafeltikkertje.** Er is 1 tikker, als hij een leerling tikt, roept de tikker een som uit de tafel. Heeft de leerling het antwoord goed dan is hij vrij, is het antwoord fout, dan is hij af en gaat met de benen wijd staan. Als er iemand onderdoor kruipt is de leerling alsnog vrij.
2. **Hardlopen** (met behulp van bijlage 1). Aan de ene kant ligt de som met het antwoord. Leerlingen moeten het antwoord meenemen en aan de overkant bij de juiste som leggen. Laat iemand met de stopwatch bijhouden wie van het groepje dit het snelste kan.
3. **Geld betalen** (met behulp van bijlage 2). Laat de kinderen een winkeltje maken. Ze betalen met het geld uit de keersom. Hoeveel briefjes of munten moet je geven?

4. **Spring de tafel.** Spelleider (een wisselende leerling uit het groepje) zegt de som, de leerlingen moeten de som springen en benoemen waar hij of zij landt. Wie lukt het om tot 10 goed te springen. Positief benaderen, de spelleider mag het antwoord zeggen als de leerling het zelf niet weet. Deze vorm kunnen de leerlingen eventueel ook in 2-tallen doen en dan steeds wisselen.
5. **Basketbal gooien van de keersom.** Eerst de som stuitend zeggen, dan bij het gooien het antwoord geven. Om de beurt een som zeggen.

Afsluiting

Keersomtikkertje naar aanleiding van opdracht 1 bij het circuit. Maar nu met de hele klas.

Bijlage 1: Hardlopen

$1 \times 5 =$	5
$2 \times 5 =$	10
$3 \times 5 =$	15
$4 \times 5 =$	20
$5 \times 5 =$	25
$6 \times 5 =$	30
$7 \times 5 =$	35
$8 \times 5 =$	40
$9 \times 5 =$	45
$10 \times 5 =$	50

WELKOM!!

Alles voor €5

Bijlage 3: Antwoordvel

$$1 \times 5 = 5$$

$$2 \times 5 = 10$$

$$3 \times 5 = 15$$

$$4 \times 5 = 20$$

$$5 \times 5 = 25$$

$$6 \times 5 = 30$$

$$7 \times 5 = 35$$

$$8 \times 5 = 40$$

$$9 \times 5 = 45$$

$$10 \times 5 = 50$$

VOORBEREIDINGSTIJD

10 minuten

LESTIJD

35 minuten

taal

OP ZOEK NAAR WOORDRIJEN

GROEP 3-4

LESDOEL

- De leerlingen oefenen het lezen van woordrijen met dezelfde eindklank
- De leerlingen oefenen het lezen van woordrijen met dezelfde beginklank
- De leerlingen herkennen deze woorden in een tekst

Kerdoel 4

INHOUD

Voorbereiding

Maak voorafgaande aan de les vijf hinkelpaden (zie bijlage 1, zie volgende pagina) op de grond en verdeel de leerlingen in vijf groepen (bij voorkeur de tafelgroepjes uit de klas, zodat de verdeling vlot verloopt). Hang verspreid over het schoolplein (of de ruimte die je tot je beschikking hebt) de verschillende leeskaarten (zie bijlage 2).

BENODIGDE MATERIALEN

- Stoepekrijt
- Bijlage 2: Leeskaarten (bij voorkeur geplastificeerd)
- Bijlage 3: Werkblad per leerling
- Potlood per leerling

Inleiding

Je bespreekt het doel van de les: het oefenen van het lezen van woordrijen. Bespreek hoe je een woordrij goed kan lezen, leg vooral de nadruk op het herhalen van dezelfde klanken. Laat elk groepje om de beurt de woordgroepen hinkelen en laat ze de woorden dan hardop voorlezen. Doe dit in een vlot tempo.

Aan de slag

Verdeel de leerlingen in tweetallen. Geef aan dat ze overal op zoek gaan naar de leeskaarten en dat ze deze om de beurt hardop aan elkaar moeten voorlezen in een vlot tempo. De dikgedrukte woorden moeten ze op hun werkblad (zie bijlage 3) schrijven. Als ze alle woorden hebben gevonden proberen ze de woorden op de juiste plek in het verhaal te schrijven en laten dit aan de leerkracht lezen. Het is geen gemakkelijk verhaal, zodat de kinderen gedwongen worden om het verhaal meerdere keren te lezen en te puzzelen met de woorden op verschillende plekken.

Leerlingen die al klaar zijn kunnen nog even springen op de hinkelpaden totdat de leerkracht aangeeft dat de evaluatie gaat beginnen.

Afsluiting

Laat de groepjes uit de inleiding weer bij elkaar gaan staan en laat ze om de beurt aan elkaar het verhaaltje van het werkblad voorlezen. Zijn het dezelfde verhalen geworden? Laat ze elkaar ook complimenten geven over het vlotte voorlezen van de tekst.

Bijlage 1: Hinkelpad

Voorbeeld hinkelpad:

..... aar	
st	
kl	
bl	
sch	

Woordgroepen

Woorden met -aar,
-eur, -uur, -uil, sch-

- aar

st...

kl...

bl...

sch...

- eur

kl...

d...

gez...

g...

- uur

st...

m...

v...

gl...

- uil

v...

r...

sch...

b...

sch -

...uil

...oon

...iet

...ot

Bijlage 2: Leeskaarten

<p>1</p> <p>.... aar klaar staar maar vaar elkaar naar raar blaar schaar daar</p>	<p>schr .... schroef schrok schreef schraal schrik schril schreeuw schram schrift schrijf</p>	<p>2</p> <p>sch .... schaal schop scheef schuin schoon schep schip school schoen schat</p>	<p>3</p>
<p>4</p> <p>.... eur zeur kleur deur Fleur scheur geur steur gezeur</p>	<p>spr .... spraak spreek spreuk sproet spriet spring sprint spruit</p>	<p>5</p> <p>6</p>	<p>.... uil buil kuil vuil zuil ruil schuil gehuil inruil</p>
<p>7</p> <p>.... uur muur duur vuur buur gluur kuur stuur zuur</p>	<p>str .... straat straf strijk stroom stro straal streel straf streep</p>	<p>8</p> <p>9</p>	<p>.... oor koor door hoor stoor boor spoor voor aldoor</p>

Bijlage 3: Werkblad

Werkblad

Zoek bij elke woordrij de dikgedrukte woorden

1	2	3	4	5	6	7	8	9

Plak de woorden op de goede plek in het verhaal.

Lees daarna samen het verhaal in een steeds sneller tempo aan elkaar voor.

Ik houd van een wandeltocht. Lekker lopen door het bos.

Of langs het strand of gewoon in de .....

Een stukje wandelen is altijd fijn, maar soms ook een beetje .....

Na een poosje kijk je naar je schoen en voel je wat pijn.

Misschien ..... je hier wel van of geef je een flinke .....

Je bent heus geen ....., want je voelt een pijnlijke .....

Mijn tip: ga even zitten tegen een ..... en rust even uit.

Doe je schoen niet uit, want dat doet pijn en dan .....

Ook kan er beter geen ..... in het wondje komen.

Na een poosje ..... je weer op en loop je verder.

De pijn vergeet je snel weer.

Ik ..... nu misschien een beetje op,

want je ..... niet snel naar de eind.....

..... de volgende keer geef ik nog 1 tip.

..... een pleister los en plak die alvast op je voet.

Een pleister is niet ..... en dan hoeft je niet te stoppen.

Veel wandelplezier.

Zie volgende pagina voor het bijbehorende antwoordblad.

Bijlage 3: Antwoordblad

Antwoordblad

Zoek bij elke woordrij de dikgedrukte woorden

1	2	3	4	5	6	7	8	9
blaar	schrik	schep	zeur	spring	vuil	duur	straat	hoor
naar	schreeuw	schoen	scheur	sprint	gehuil	muur	streep	voor

Plak de woorden op de goede plek in het verhaal.

Lees daarna samen het verhaal in een steeds sneller tempo aan elkaar voor.

Ik houd van een wandeltocht. Lekker lopen door het bos.
Of langs het strand of gewoon in de **straat**.
Een stukje wandelen is altijd fijn, maar soms ook een beetje **naar**.
Na een poosje kijk je naar je schoen en voel je wat pijn.
Misschien **schrik** je hier wel van of geef je een flinke **schreeuw**.
Je bent heus geen **zeur**, want je voelt een pijnlijke **blaar**.
Mijn tip: ga even zitten tegen een **muur** en rust even uit.
Doe je schoen niet uit, want dat doet pijn en dan **hoor** je **gehuil**.
Ook kan er beter geen **vuil** in het wondje komen.
Na een poosje **spring** je weer op en loop je verder.
De pijn vergeet je snel weer.
Ik **schep** nu misschien een beetje op,
want je **sprint** niet snel naar de eind**streep**.
Voor de volgende keer geef ik nog 1 tip.
Scheur een pleister los en plak die alvast op je voet.
Een pleister is niet **duur** en dan hoef je niet te stoppen.
Veel wandelplezier.

VOORBEREIDINGSTIJD

15 minuten

LESTIJD

40 minuten

rekenen

REKENEN MET SPRONGEN

GROEP 5-6

LESDOEL

De leerlingen leren door middel van sprongen van 1, 2, 5, 10, 20, 50 en 100 een som tot 200 op te lossen.

Kerdoel 29 en 30

INHOUD

Voorbereiding

Print of kopieer per drie leerlingen de twee sommenbladen uit de bijlage. Teken alvast de startlijn voor de sommenestafette.

Inleiding

Begin met een opwarmer. Verzamel in een kring en schrijf op de grond de volgende som: $65+84=$. Vraag aan de leerlingen welke sprongen je nodig hebt om deze som op te lossen. Denk aan het volgende tijdens de bespreking:

- Som omdraaien of niet
- Grote en/of kleine sprongen

- Uit het hoofd of met een hulpmiddel
- Splitsend rekenen

Aan de slag

Getallenrij

Maak duo's en geef elk duo een stoepkrijt. Laat elk duo meerdere getallenlijnen tot 200 maken: met sprongen van 5, 10, 20, 50 en 100. De leerlingen herhalen bij deze oefening de telrij van 200, waarbij aandacht is voor het tellen in sprongen van 5, 10, 20, 50 en 100.

Estafette

Maak groepjes van ongeveer 3 leerlingen en positioneer ze in rijtjes achter een lijn. Leg op minimaal 10 meter afstand van de lijn voor elk groepje een estafette sommenblad neer. Op jouw signaal mag de eerste leerling van elk rijtje naar het blad rennen om een som (naar keuze) op te lossen. Vervolgens rent deze terug om de volgende leerling aan te tikken en achter in de rij aan te sluiten. Vervolgens probeert de tweede leerling in de rij een som van het blad op te lossen en zo verder. Het groepje dat als eerste alle sommen heeft opgelost, is de winnaar.

BENODIGDE MATERIALEN

- Stoepkrijt
- Schrijfmateriaal
- Estafette sommenblad met hulplijn (bijlage 1)
- Estafette sommenblad (bijlage 2) (Pas de sommenbladen zo nodig aan aan de gekozen getallenlijn.)

Tip! Deze les kan aangepast worden aan lagere of hogere groepen door kleinere of grotere sprongen en kortere en langere getallenlijnen te gebruiken.

Bijlage 1:

Estafette sommenblad met hulplijn

$146 + 18 =$

_____

146

$130 + 23 =$

_____

130

$80 + 29 =$

_____

80

$80 + 27 =$

_____

80

$90 + 37 =$

_____

90

$85 + 33 =$

_____

85

$100 + 25 =$

_____

100

Bijlage 1:

Estafette sommenblad met hulplijn

$172 + 24 =$

_____

172

$139 + 22 =$

_____

139

$48 + 129 =$

_____

48

$43 + 133 =$

_____

43

$60 + 88 =$

_____

60

$74 + 85 =$

_____

74

$58 + 95 =$

_____

58

Bijlage 2:

Estafette sommenblad

$78 + 112 =$

$27 + 149 =$

$25 + 145 =$

$17 + 135 =$

$33 + 150 =$

$22 + 175 =$

$134 + 21 =$

$160 + 15 =$

$27 + 132 =$

$160 + 16 =$

$22 + 160 =$

$110 + 21 =$

$48 + 124 =$

$44 + 119 =$

Bijlage 2:

Estafette sommenblad

$78 + 73 =$

$100 + 22 =$

$90 + 24 =$

$85 + 23 =$

$50 + 48 =$

$70 + 125 =$

$73 + 88 =$

$54 + 96 =$

$90 + 27 =$

$20 + 103 =$

$105 + 51 =$

$87 + 24 =$

$99 + 61 =$

$140 + 17 =$

VOORBEREIDINGSTIJD

10 minuten

LESTIJD

25 minuten

taal

OP ZOEK NAAR DE EIND-D OF EIND-T

GROEP 5-6

LESDOEL

- De leerlingen oefenen de spellingcategorie eind-d of eind-t.
- De leerlingen zijn in staat om zelf woorden te verzinnen die eindigen op -d en -t en te verwoorden waarom deze woorden zo worden geschreven.

Kerdoel 11

INHOUD

Voorbereiding

Waslijn ophangen, kaartjes printen of kopiëren en plastificeren. Met stoepkrijt vakken voor -d en -t tekenen. Overige materialen klaarleggen.

Inleiding

De kinderen staan in een rij voor de waslijn. Je vertelt dat je een aantal woorden op kaartjes hebt en vraagt waar deze kaartjes moeten hangen: aan de kant van eind-d (links) of eind-t (rechts). De oefenkaartjes worden met een knijper op de juiste plek gehangen. Je geeft zelf het goede voorbeeld door uitgebreid te bespreken waarom welk kaartje waar wordt opgehangen. Herhaal vooral duidelijk de spellingsafspraken: 'Soms hoor je een t aan het eind van het woord, maar schrijf je een d. Maak het woord langer. Welke klank hoor je dan? Dat wordt dan de laatste letter. Hond, wordt honden, dus de laatste letter is een d.'

Aan de slag

Alle kinderen zoeken in tweetallen woorden met eind-d of eind-t en schrijven dit op een briefje. Deze briefjes hangen ze dan aan de goede plek op de waslijn. Jij kijkt of dit briefje op de juiste plek wordt gehangen en geeft hierop gelijk feedback. Ieder tweetal mag meerdere woorden verzinnen.

Tweetallen die klaar zijn mogen met stoepkrijt verschillende woorden in het juiste vak tekenen, totdat alle tweetallen enkele woorden hebben opgehangen.

Een eventuele variatie hierbij is om geen waslijn en kaartjes te gebruiken, maar om de gehele les met stoepkrijt en vakken op het plein te werken. De leerlingen gebruiken dan geen briefjes, maar schrijven direct de woorden in de vakken.

BENODIGDE MATERIALEN

Inleiding:

- Waslijn
- Wasknijpers
- Oefenkaartjes, liefst geplastificeerd (zie bijlage). Je kunt hiervoor ook de themawoorden uit de spellingmethode gebruiken.

Kern:

- Kleine briefjes
- Potloden voor elke tweetal
- Stoepkrijt
- Nog meer wasknijpers

Afsluiting/verwerking

Na het bespreken van de woorden op de waslijn kan je afsluiten met een variant op de werkvorm binnen-buitenkring. Op die manier zie je of de leerlingen ook individueel weten op welke wijze ze de spellingregel moeten toepassen. De helft van de leerlingen staan in de binnenkring, zij moeten zeggen of je het woord met -d of -t schrijft. De andere helft van de leerlingen gaan in de buitenkring en lopen rond. Bij een 'vrij' persoon zeggen zij een woord en controleren of het juiste antwoord gegeven wordt. Deze evaluatie gaat vooral soepel als de leerlingen al bekend zijn met de werkvorm binnen-buitenkring.

Bijlage 1: Op zoek naar de eind-d of eind-t

Oefenkaartjes

Hon ...

Pu ...

Man ...

Olifan ...

Hoe ...

Kran ...

VOORBEREIDINGSTIJD

20 minuten

LESTIJD

35 minuten

aardrijkskunde PROVINCIES VAN NEDERLAND

GROEP 5-6

LESDOEL

De leerlingen leren door herhaling op snelheid, de provincies van Nederland te automatiseren.

Kerdoel 50

INHOUD

Voorbereiding

Je kunt deze les met de hele groep doen, echter geeft het meer overzicht indien de groep in tweeën is gesplitst. Maak vervolgens groepjes van 2 leerlingen. Zij krijgen een topografiekaart

met de provincies en hoofdsteden van Nederland (bijlage 1). Deze kaart ligt op een tafel of andere centrale plek op het plein (eventueel vastplakken indien het waait). Je kunt er ook voor kiezen om de kaart met stoepkrijt op het plein te tekenen (zie afbeelding). Op en rond het plein liggen/hangen de namen van de provincies van Nederland (bijlage 3). Daarbij staat een bakje met pionnen in één kleur, voor elke provincie een eigen kleur.

BENODIGDE MATERIALEN

Voor elk groepje

- Bijlage 1: Topografiekaart provincies Nederland
- 12 verschillende kleuren pionnen (in bakjes)

Algemeen

- Bijlage 2: Vragen over provincies Nederland
- Bijlage 3: Namen van provincies Nederland
- Tafel om de topografiekaarten op te leggen
- Grote hoeveelheid blokjes voor punten-telling
- Plakband om kaarten (eventueel) vast te plakken

Tip! Laat elk groepje leerlingen een provincie met een bakje ergens op het plein neerzetten/ophangen. Dan hoef je zelf als leerkracht niet alles klaar te leggen. Een groepje leerlingen weet dan waar 1 provincie ligt/staat, maar de rest nog niet!

Inleiding

Beginsituatie

De leerlingen hebben in de reguliere les al kennis gemaakt met de provincies en de hoofdsteden van Nederland.

Opwarmer

Indien dit nodig is; neem kort van tevoren de provincies met de bijbehorende hoofdsteden nog eens door. Tijdens de buitenles is het belangrijk dat ze deze enigszins kennen.

Uitleg spel

Je start als tweetal op de centrale plek bij jouw topografiekaart (bijlage 1). De leerkracht stelt een vraag die hoort bij een provincie (bijlage 2). De leerlingen overleggen kort welke provincie dit moet zijn (wel zo zachtjes dat anderen het niet kunnen horen!). Het groepje van twee spreekt af wie als eerste gaat rennen op zoek naar de provincie, de ander blijft bij de tafel (anders krijg je te veel leerlingen die bij dezelfde provincie staan). Indien de provincie gevonden is, pakt de leerling een pion uit het bakje en rent weer terug naar de centrale plek. Het groepje bepaalt samen waar de provincie op de kaart ligt en zet daar de pion op.

Aan de slag

Je leest als leerkracht de vragen voor. De leerlingen zoeken de provincies en rennen terug en zetten de pion op de juiste provincie. Indien alle leerlingen terug zijn, stel je de volgende vraag. Dit doe je 12 keer, totdat alle provincies geweest zijn. Op deze manier zal het spel vrij gezamenlijk gespeeld worden. In het kader vind je enkele suggesties om het spel makkelijker, moeilijker en spannender te maken!

Makkelijker

- Pionnen corresponderen qua kleur met de kleuren van de provincies op de kaart.
- Laat leerlingen met z'n tweeën zoeken naar een provincie.
- Namen van provincies én hoofdsteden staan op de kaart. Moeilijker is het, indien slechts één of geen van beide erop staan.

Moeilijker

- Leg de topografiekaarten zo neer dat de leerlingen niet bij elkaar op de kaart kunnen kijken.
- Er staan op de kaart zelfs geen provincies getekend. Alleen de omtrek van Nederland is zichtbaar. De leerlingen moeten zelf bepalen waar de provincies liggen.
- Maak andere (moeilijkere) vragen die horen bij de provincies. Bijvoorbeeld welke vorm van landbouw in de provincie te vinden is.
- Andere landen, provincies, wateren en steden, die ze moeten opzoeken, staan op de kaart (bijvoorbeeld van Europa en de wereld).

Punten tellen

Bekijk met de klas de pionnen die op de kaart staan. Staan de pionnen op de goede provincies? Voor elke goede pion krijgt het groepje 1 punt (geef het groepje een blokje als punt). Het groepje met de meeste punten wint het spel. Indien je ook de snelheid wilt laten meetellen, kun je dat als volgt doen: Er zijn bijvoorbeeld 10 groepjes. Het groepje dat als eerste klaar is, krijgt 10 punten, het tweede groepje 9 punten, het derde groepje 8 punten, enzovoort.

Verwerking

Bij het afsluiten van het spel gaat het er vooral ook om dat de provincies met de hoofdsteden nog eens aandachtig worden bekeken. Noem hierbij vaak de provincies en hoofdsteden, zodat de leerlingen deze onthouden. Laat ook vooral leerlingen zelf en bij elkaar benoemen of ze een provincie goed hebben. Waarom wel of niet?

Bijlage 1: Topografiekaart

Bijlage 2: Vragen over provincies Nederland

12 VRAGEN OVER DE 12 PROVINCIES VAN NEDERLAND	
1	Deze provincie heeft de meeste Waddeneilanden (Friesland, groen).
2	In deze provincie ligt de hoofdstad van Nederland (Noord-Holland, geel).
3	Deze provincie is voor een groot deel een eiland (Flevoland, bruin).
4	Deze provincie heeft dezelfde naam als de hoofdstad van deze provincie, maar is niet Utrecht (Groningen, paars). Een alternatieve vraag is: Het uiterste puntje van deze provincie is het meest noordelijk gelegen in Nederland.
5	Als je heel goed kijkt, lijkt deze provincie op een oude vrouw (Drenthe, lichtblauw).
6	Zwolle is de hoofdstad van deze provincie (Overijssel, roze).
7	In deze provincie wonen wij (Utrecht, lichtroze). Aanpassen indien andere woonplaats van de school, bijvoorbeeld: Deze provincie heeft dezelfde naam als de hoofdstad van deze provincie maar is niet Groningen.
8	Deze provincie bestaat uit veel grote (schier)eilanden en ook heel veel water (Zeeland, paars).
9	Deze provincie begint met Noord, maar het is niet Noord-Holland (Noord-Brabant, donkergroen).
10	Dit is een lange provincie en ligt tegen Duitsland aan (Limburg, blauw).
11	Deze provincie ligt tegen Overijssel, Flevoland, Utrecht, Zuid-Holland, Noord-Brabant en Limburg aan (Gelderland, oranje).
12	De hoofdstad van deze provincie ligt tegen de Noordzee aan en hier zit ook de regering van Nederland (Zuid-Holland, rood).

Bijlage 3: Namen van provincies Nederland

Friesland	Noord-Holland	Flevoland
Groningen	Drenthe	Overijssel
Utrecht	Zeeland	Noord-Brabant
Limburg	Gelderland	Zuid-Holland

VOORBEREIDINGSTIJD

10 minuten

LESTIJD

45 tot 60 minuten

natuur

WONDERLIJKE WOLKEN

GROEP 5-6

LESDOEL

De leerlingen gaan nadenken over wolken. Waar komen wolken vandaan? Wat kun je zien aan wolken? Hoe zit het met regen?

Kerdoel 40

INHOUD

Voorbereiding

Wolkenzoekkaarten en werkbladen uitprinten of kopiëren (per tweetal een zoekkaart en werkblad, zie bijlages).

Binnen

Begin in een kringgesprek met de volgende vragen. Schrijf de antwoorden van de leerlingen op het bord (in een woordspin) met in het midden het woord wolk. Dit kun je ook doen door eerst met de leerlingen de coöperatieve werkvorm in groepjes van twee te doen.

- Waar denk jij aan als ik het woord wolk zeg?
- Wat kan er uit een wolk komen?

Kijk samen met de leerlingen naar de wolkenzoekkaart (bijlage 1) en leg uit hoe je die

Tip! Deze les kan het best gegeven worden op een bewolkte dag. Maar het moet niet grijs zijn. De wolken moeten wel te onderscheiden zijn van elkaar.

gebruikt. Als er voor de leerlingen nieuwe woorden in staan, leg deze dan uit.

Buiten

Ga naar buiten. Als het pleint en het weer het toelaten, is het leuk de leerlingen op de grond te laten liggen en even vijf minuten naar de wolken te laten kijken. Als alle leerlingen liggen te kijken, vertel je nog een keer wat een wolk eigenlijk is en hoe die ontstaat. Hierna mogen ze kijken of ze verschillende vormen kunnen vinden in de wolken.

Deel nu de wolkenzoekkaarten en het werkblad (bijlage 2) uit. Met behulp van de zoekkaarten kunnen de leerlingen in tweetallen het werkblad invullen. Als je deze les met groep 3 of 4 wilt doen, deel je alleen de zoekkaart met afbeeldingen uit en laat je de leerlingen in tweetallen de wolken zoeken. Ze kunnen uiteraard wel een wolkenvorm tekenen.

Binnen

Ga weer terug naar binnen. Probeer samen de woordspin op het bord uit te breiden met wat ze geleerd hebben. Je kunt nu nog een keer uitleggen hoe wolken en regen ontstaan.

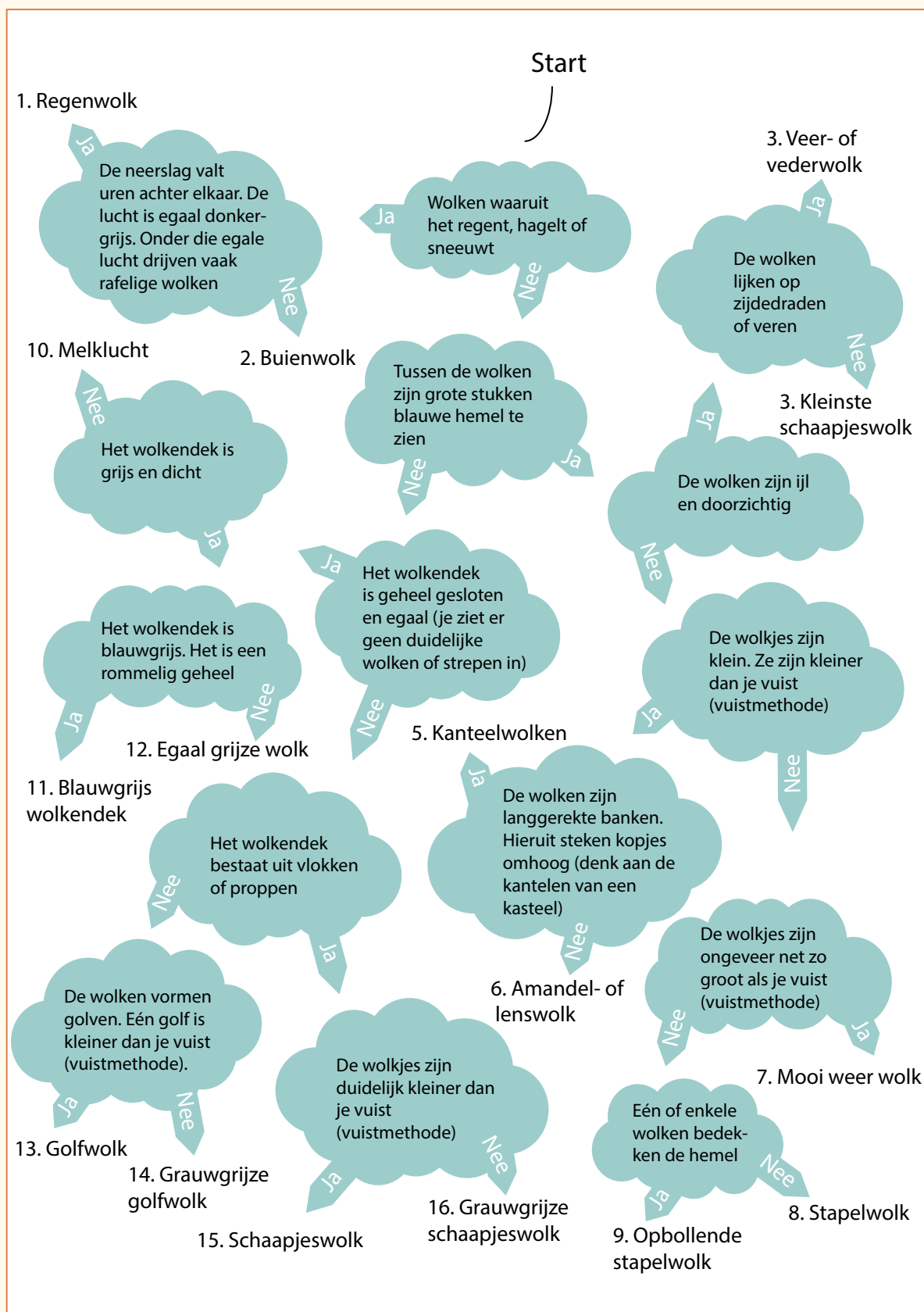

BENODIGDE MATERIALEN

- 1 potlood per tweetal
- Schoolbord
- Bijlage 1: Wolkenzoekkaart per tweetal
- Bijlage 2: Werkblad per tweetal

Bijlage 1: Wolkenzoekkaart

Bijlage 1: Wolkenzoekkaart

1. Regenwolk

De regen komt nu snel!

2. Buienwolk

Dit is een echte buienwolk. Als deze boven je hoofd hangt, gaat het hard regenen. Heel veel in korte tijd, met soms hagel, windstoten en sneeuw.

3. Veer- of vederwolk

Veerwolk is een normaal verschijnsel bij stabiel weer. Wanneer de veren verdwijnen, betekent dit meestal een weersverbetering.

4. Kleinste schapjeswolk

5. Kanteelwolken

Dit betekent vaak een weersverslechtering, en in de zomer kans op onweer.

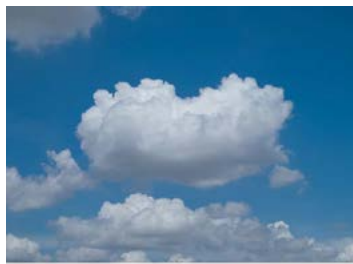
6. Amandel- of lenswolk

Er is een sterke bovenwind in de lucht. Een weersverslechtering is op komst.

7. Mooi weer wolk

Bij rustig weer ontstaan er dit soort wolken. Op de echte zomerse dagen kan deze wolk in de avond uitgroeien tot een buienwolk.

8. Stapelwolk

Het weer is stabiel, helder, zonnig en droog.

9. Opbollende stapelwolk

Wanneer de mooi weer wolk uitgroeit (zie nr. 7), wordt het deze wolk. Dit betekent vaak in de avond een bui.

Bijlage 1: Wolkenzoekkaart

10. Melkclucht

Deze wolk zit heel hoog en betekent vaak een langzame weersverslechtering.

11. Blauwgrijs wolkendek

De bewolking wordt dikker en een weersverslechtering is op komst.

12. Egaal grijze wolk

Vaak betekent deze wolk: motregen op komst.

13. Golfwolk

De lucht wordt onstabiel. Dit kan wijzen op een naderende weersverslechtering.

14. Grauwgrijze golfwolk

De hemel is meestal helemaal bedekt met afwisselend donkere en lichte stroken.

15. Schaapjeswolk

Komen er steeds meer van deze wolken, dan is er een grote kans op regen in de komende uren.

16. Grauwgrijze schapjeswolk

Komt vaak voor bij een wind van zee. Wolkenvelden trekken over en brengen vaak rustig maar saai weer.

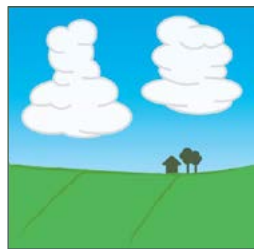
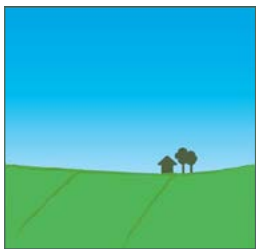
Vuistmethode

Hiermee kun je de grootte van een wolk bepalen. Streck je arm, maak van je hand een vuist, houd je vuist voor de wolk. Kijk nu of de wolk groter is dan je vuist of juist kleiner.

Bijlage 2: Werkblad

WELKE WOLKEN ZIE JIJ?

Weet je hoe deze wolk heet en wat voor weer het wordt?
Schrijf het per plaatje erbij.

VUL IN

1. Wat voor wolken zijn er vandaag? Gebruik de zoekkaart om het op te zoeken en schrijf je antwoord op het lijntje.

---

2. Wat voor weer gaat het worden?

- mooi weer
- kleine kans op regen
- grote kans op regen

3. Welke kleren heb je zo meteen misschien nodig?

- een regenjas en regenlaarzen
- een t-shirt en korte broek
- een trui en lange broek

KUN JIJ EEN VORM
IN DE WOLKEN ZIEN?

TEKEN HIERNAAST
WAT JE ZIET.

VOORBEREIDINGSTIJD

5-10 minuten

LESTIJD

30 minuten

taal

SPELLINGSESTAFETTE

GROEP 7-8

LESDOEL

De leerlingen herhalen het correct spellen van woorden met de -ch of -g. Dit kun je aanpassen naar de gewenste spellingscategorie.

Kerdoel 11

INHOUD

Voorbereiding

Print of kopieer de woordbladen met 20 woorden vier keer uit; de leerlingen gaan in vier groepjes de estafette rennen (je kan ook meer groepjes maken, dan komen de leerlingen vaker aan de beurt).

Zet buiten vier pionnen naast elkaar neer, met een ruimte van, bijvoorbeeld twee meter ertussen. Zet vervolgens 15 of 20 meter tegenover de pionnen de andere vier pionnen neer. Dit is de afstand waartussen de leerlingen rennen. Uiteraard kan je dit aanpassen naar een lengte die je zelf wilt. Of laat de kinderen beslissen hoe ver ze gaan rennen.

Leg aan de ene kant bij de pionnen de woordbladen neer. Leg aan de andere kant de lege schrijfbladen neer. Hierop moeten de leerlingen de woorden correct opschrijven.

Inleiding

Dit is een herhalingsles met het spellen van woorden met de -ch of -g, de leerlingen hebben dit al eerder in de klas geoefend. Behandel het spellen van deze woorden en de verschillen eerst nog kort in de klas. Geef de uitleg van de les wel buiten, dan zien de leerlingen direct de situatie met de pionnen en weten ze wat de bedoeling is.

Aan de slag

Verdeel de klas in vier groepen; elke groep gaat bij een pion staan. De leerlingen gaan in estafette woorden spellen en opschrijven. Op de woordbladen staan twee versies van hetzelfde woord. Eén goed gespeld en één fout gespeld. De leerlingen moeten het juiste woord onthouden en spellen voor de andere leerlingen in het groepje.

Leerling 1 rent naar de pion aan de overkant, leest het eerste woord op het woordblad en onthoudt de correct gespelde versie. De leerling rent terug naar de startpion en spelt het woord voor leerling 2. Leerling 2 schrijft het woord op het lege woordblad zoals leerling 1 het gespeld heeft. Zodra leerling 2 het woord heeft opgeschreven, geeft hij/zij het klembord aan leerling 3 en rent naar de pion aan de overkant. Deze leerling leest het tweede woord, rent terug en

BENODIGDE MATERIALEN

- Vier keer woordbladen (bijlage 1)
- Vier keer schrijfblad (bijlage 2)
- Acht klemborden
- Vier potloden of pennen
- Acht pionnen (of stoelen)

spelt het woord. Leerling 3 schrijft het op. Zo rennen en spelen de leerlingen alle 20 woorden van het woordblad.

Verwerking

Laat de groepjes elkaars antwoorden nakijken. Je kunt hiervoor een antwoordblad maken of in de klas op het bord de antwoorden schrijven of laten zien. Bespreek aan het einde nog welke woorden de leerlingen moeilijk vonden/vinden.

Tip! Voor deze les kun je allerlei woorden kiezen om te spellen. Pas de les aan op het niveau van de kinderen en aan de spellingscategorie waaraan op dat moment wordt gewerkt.

Bijlage 1: Woordblad

Woorden met -g of -ch

Glimlachen	Chlimlachen
Voorzichtig	Voorzigtig
Gedagten	Gedachten
Uitzicht	Uitzigt
Bochtig	Bogtig
Geldich	Geldig
Richting	Rigting
Giegelen	Giechelen
Goochelaar	Googelaar
Chehucht	Gehucht
Oppermachtich	Oppermachtig
Waarschuwing	Waarsguwing
Aandagtig	Aandachtig
Gevegt	Gevecht
Rechenachtig	Regenachtig
Regtvaardig	Rechtvaardig
Gierig	Chierig
Vrachtschip	Vragtschip
Grappig	Chrappig
Oogschaduw	Oochschaduw

Bijlage 2: Schrijfblad

1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	
16	
17	
18	
19	
20	

VOORBEREIDINGSTIJD

15 minuten

LESTIJD

45 minuten

taal

WOORDBENOEMEN

GROEP 7-8

LESDOEL

De leerlingen oefenen met woordbenoemen: zelfstandige naamwoorden, bijvoeglijk naamwoorden, lidwoorden en werkwoorden.

INHOUD

Voorbereiding

Hang de vellen papier met de verschillende woordtypen op. Verspreid dit zo veel mogelijk, bijvoorbeeld aan bomen, palen, het hek etc.

Inleiding

Vorm met de gehele groep een kring. Herhaal de behandelde onderdelen van het woordbenoemen. Zeg als leerkracht een zin, de leerlingen geven aan welk type woord het is. Bijvoorbeeld: 'De stok ligt op de grote steen'. Wat is het werkwoord, lidwoord(en), bijvoeglijk naamwoord etc. Doe dit een aantal keer en laat verschillende leerlingen input geven.

Maak groepjes van 2 tot 4 leerlingen. Laat de leerlingen op zoek gaan naar materialen om er een compositie van te maken. Met de compositie moeten ze een zin kunnen vormen waarin alle vereiste woordtypen naar voren komen. Ze maken een foto van hetgeen ze gemaakt hebben. Indien er geen tablets beschikbaar zijn, kunnen ze er een tekening van maken. Leerlingen presenteren kort aan elkaar de foto's (of tekeningen) met bijbehorende zin en woordbenoeming die ze gemaakt hebben. Bijvoorbeeld: 'Het groene gras ligt op het bruine bankje.'

Aan de slag

Laat dezelfde groepjes nieuwe composities maken. Dit keer schrijven ze minimaal 5 zinnen op, waarbij ze de woorden uit de zin benoemen. Daag de leerlingen uit om alle typen woorden in een zin aan bod te laten komen. De leerlingen die al snel klaar zijn kunnen andere materialen zoeken voor een nieuwe compositie, waarover ze extra zinnen gaan opschrijven.

BENODIGDE MATERIALEN

- A4 vellen met een type woord erop
- Per groepje leerlingen een tablet of teken- en schrijfmateriaal

Tip! Door in de les gebruik te maken van verschillende type woorden kan het niveau worden aangepast. Denk bijvoorbeeld aan: persoonlijk voornaamwoorden, bezittelijk voornaamwoorden, voorzetsels, telwoorden etc.

Vervolgens komt de klas in een kring bij elkaar en leest elk groepje één keer de hele zin voor. Vervolgens nog een keer, maar dan woord voor woord, met tussenpauzes. Bij elk genoemd woord rent de klas naar het juiste vel met woordtype op een boom, paal of andere plek. Er zijn vele variaties mogelijk op de run, waarbij ook een competitie-element kan worden toegevoegd.

- Leerlingen rennen individueel naar het juiste vel met woordtype.
- Ze rennen vanaf een vaste plek heen én terug.
- De groepjes rennen gezamenlijk naar het juiste vel, hinkelend of met hindernissen.

Reflectie

Sluit de les gezamenlijk af. Vraag aan de leerlingen met welke woordtypen ze (nog) moeite hebben en wat ze vandaag hebben geleerd. Herhaal zo nodig nog een aantal woorden.

VOORBEREIDINGSTIJD

20 minuten

LESTIJD

40 minuten

Gym

GEBLINDDOEKTE RACE

GROEP 7-8

LESDOEL

Spelenderwijs werken aan het ontwikkelen van 21e eeuwse vaardigheden. Met deze activiteit werken de leerlingen aan de sociale vaardigheden: communiceren en leiderschap.

Kerdoelen 57 en 58

INHOUD

Voorbereiding

In deze activiteit staat 'ervarend leren' centraal, dit vindt plaats tijdens én na de speelactiviteit aan de hand van drie opeenvolgende onderdelen: Reflect-Connect-Apply. Deze methode helpt de leerlingen om te reflecteren op wat ze door middel van het spel leren (reflect), dit te verbinden met wat ze al kennen en doen (connect) en vervolgens na te denken over hoe ze dit kunnen toepassen in andere situaties in hun leven (apply). In bijlage 1 is de uitgebreide beschrijving van de RCA methode opgenomen.

Inleiding

Begin het spel met twee openingsvragen, de eerste heeft betrekking op de te ontwikkelen vaardigheid (communiceren of leiderschap), de tweede is de inleiding op het spel.

- Communiceren: Kun je een voorbeeld noemen van communiceren (overleggen) tijdens het spelen van een sport(wedstrijd)?
- Leiderschap: Weten jullie wat het betekent als je 'blind op iemand vertrouwt'? Kan iemand een voorbeeld noemen?
- Inleiding spel: Wie fietst of loopt er stiekem wel eens een heel klein stukje met z'n ogen dicht? Wat merk je dan? Waarom doe je dat? Vandaag gaan we ook met onze ogen dicht lopen/rennen, maar dan wel met hulp van een ander.

Na deze vragen gesteld te hebben leg je het spel uit aan de leerlingen, met behulp van onderstaande beschrijving.

Aan de slag

- 1 Verdeel de klas in teams van tussen de 4 en 8 leerlingen per team (niet meer dan 5 teams).
- 2 Maak tweetallen binnen de teams.
- 3 Laat de groepen een rij vormen van tweetallen achter elkaar.
- 4 Zet de pion aan de andere kant van het veld neer.
- 5 Van het eerste tweetal is er één geblinddoekt en de andere is de leider.
- 6 Vanaf de startlijn kan het spel beginnen. Het tweetal loopt samen naar de pion aan de

BENODIGDE MATERIALEN

- 1 blinddoek per tweetal
- 1 pion per team
- Stoepkrijt of lint om de startlijn te markeren
- Eventueel: obstakels zoals: pionnen, hoepels

andere kant van het veld en weer terug naar de startlijn. De leider helpt de geblinddoekte leerling.

- 7 Als het eerste tweetal terug komt vertrekt het volgende tweetal, dat klaar staat bij de startlijn.
- 8 Ieder van het tweetal krijgt de kans om zowel leider als geblinddoekt te zijn.
- 9 Het spel is klaar als alle tweetallen terug over de lijn zijn en iedereen op de grond zit. Het snelste team wint.

Tip! Maak het spel uitdagender door obstakels op het parcours te plaatsen of door een extra spelregel toe te voegen: de leiders mogen de geblinddoekte niet aanraken: alleen door praten mogen ze instructies geven.

Verwerking

Verzamel met alle leerlingen in een kring om in een RCA gesprek te reflecteren op het spel en de te ontwikkelen vaardigheid. Let erop dat zoveel mogelijk leerlingen antwoord geven op de vragen die je stelt. Het is voor hen juist leerzaam om dezelfde vraag aan meerdere leerlingen te stellen. Hiernaast suggesties voor vragen, maak een keuze uit de vragen die je behandelt. Bij de reflect-vragen is het belangrijk de leerlingen vragen te stellen die hen ertoe brengen om zelf de te ontwikkelen vaardigheid te benoemen. Dan leren ze er het meeste van.

REFLECT

Algemeen

- Wat maakte de opdracht moeilijk? En wat ging bij jullie juist goed?

Communiceren

- Wie is er ergens tegenaan gelopen of de verkeerde kant op gegaan? Waardoor kwam dat?
- Wie was er het laatst bij de finish? Waardoor kwam dat denk je?
- Hoe kon je degene die de blinddoek om had duidelijk maken wat die moest doen?

Leiderschap

- Hoe was het om gegidst te worden terwijl je een blinddoek om had?
- Hoe was het om de andere leerling mee te nemen over het parcours?
- Welke manieren van sturen/helpen werkte goed?

CONNECT

Communiceren

- Kun je een situatie in het verleden noemen waarbij je niet op dezelfde manier communiceerde als de ander? Bijv. dat je elkaar niet begreep of kon begrijpen?

Leiderschap

- Wie kan er een voorbeeld noemen uit het verleden, waarin je verantwoordelijk was voor iemand of iets anders?
- Kun je een situatie noemen uit het verleden, waarbij jij afhankelijk was van iemand anders? Bijv. dat je iets niet kon doen zonder hulp of uitleg van een ander?

APPLY

Communiceren

- In welke situatie in de toekomst zal je moeten zoeken naar een andere manier van communiceren, omdat je elkaar pratend niet begrijpt/verstaat? Hoe kun je ervoor zorgen dat dat lukt?

Leiderschap

- In welke situatie in de toekomst denk je dat jij verantwoordelijk zal zijn voor iets of iemand anders?
- In welke situatie in de toekomst denk je dat jij afhankelijk zal zijn van iets of iemand anders?

Bijlage 1: Het RCA-Gesprek

Met de **RCA methode** zijn de kinderen in staat om individueel en in groepen hun ervaringen bewust te onderzoeken (reflect), die ervaringen te koppelen aan wat ze al kennen (connect) en de geleerde vaardigheden in toekomstige situaties toe te passen (apply). Na afloop van het spel bespreek je de te ontwikkelen vaardigheid met de leerlingen volgens deze methode. Let erop dat zoveel mogelijk leerlingen antwoord geven op de vragen die je stelt. Het is voor hen juist leerzaam om dezelfde vraag aan meerdere leerlingen te stellen.

REFLECT = Reflecteren op de activiteit

Je kunt de beste opbrengst behalen als de leerlingen door het beantwoorden van de vragen zelf ontdekken aan welke vaardigheid ze hebben gewerkt. Door het stellen van de juiste vragen kan je de leerlingen hierin begeleiden. Let erop dat je blijft doorvragen totdat je het antwoord hebt waarnaar je op zoek bent. Soms kan dat even duren, dus blijf geduldig.

Reflecterende vragen beginnen doorgaans met: "Tijdens het spel..."

Mogelijke vragen om te stellen:

- Wat was er tijdens het spel nodig om...?
- Hoe kreeg je ... (toch) voor elkaar?
- Wat was je strategie om...?
- Hoe voelde het om...?
- Wat gebeurde er met je (van binnen en van buiten)...
- Wat vond je lastig/moeilijk/uitdagend en waarom? Wat ging er makkelijk en waarom?

CONNECT = Verbinding maken met eerdere levenservaringen

Tijdens het bespreken van eerdere levenservaringen kunnen er gevoelige dingen gezegd worden door kinderen. Let erop dat kinderen die zich kwetsbaar opstellen niet worden uitgelachen of veroordeeld door de groep. Stel de te ontwikkelen vaardigheid steeds weer centraal.

Verbindende vragen beginnen doorgaans met: "In het verleden..." of "Vroeger..."

Mogelijke vragen om te stellen:

- Kun je een voorbeeld geven van een soortgelijke situatie in het verleden waarbij je deze vaardigheid nodig had?
- Hoe ging je met deze situatie om?

APPLY = Toepassen in de toekomst

Toepassingsvragen hebben betrekking op de toekomst, dat kan voor sommige kinderen lastig zijn. Geef hen de tijd om rustig na te denken over een antwoord. Als je merkt dat een langer gesprek over de vaardigheid gewenst is, geef het dan later een vervolg in de klas, bijvoorbeeld tijdens het kringgesprek.

Toepassingsvragen beginnen doorgaans met: "In de toekomst..."

Mogelijke vragen om te stellen:

- Hoe zou je dat wat je geleerd hebt van deze ervaring, kunnen gebruiken in toekomstige situaties?
- Kan je een moment in de toekomst bedenken waarin je deze vaardigheid nodig zal hebben?

Noot: De RCA methode is ontwikkeld door **Right to Play** en wordt veel toegepast op scholen in Rwanda. Deze les wordt aangeboden vanuit de samenwerking van Right to Play met Jantje Beton in het project **The Power of Play**, waaraan scholen in Nederland en Rwanda deel kunnen nemen.

VOORBEREIDINGSTIJD

15 minuten

LESTIJD

ca. 45-60 minuten

rekenen

OP EEN ONBEWOOND EILAND

GROEP 7-8

LESDOEL

De leerlingen kunnen het resultaat van een meting benoemen in breukentaal en tonen op een breukenstrook.

Kerdoel 23, 24, 25 en 26

INHOUD

Voorbereiding

De leerlingen moeten breuken als deel van een geheel kunnen benoemen, bijv. $\frac{2}{3}$ kunnen herkennen als twee stukjes van de drie. Overige voorbereiding: stroken snijden, evt. werkblad kopiëren.

Inleiding

Start in de klas of buiten.

- Waar zou jij graag een keer naartoe gaan op vakantie? (Als leerlingen 'een onbewoond eiland' zeggen ga je daarop door, anders noem je het zelf: 'Ik zou heel graag een keer naar een onbewoond eiland willen gaan.')
- Op een onbewoond eiland zijn geen linialen. Toch moet je soms meten. Hoe kun je dat doen? (Bijvoorbeeld met palmbladeren!)
- Als voorbereiding op de (herfst/krokus/mei/zomer-) vakantie, oefenen we dat vandaag!
- Even oefenen in de klas: kun jij je potlood of gum meten met een palmblad? (individueel) Keuze: laat de leerlingen zelf bedenken hoe ze het 'palmblad' (=strook) kunnen gebruiken of doe voor hoe je een palmblad kunt verdelen door het in stukken te vouwen. Let op: knip de palmbladeren niet! Het hele blad is dan niet meer zichtbaar.
- Klassengesprek over de aanpak, het benoemen van stukjes en redeneren: hoe kom je bijvoorbeeld tot vijf achtste, hoe benoem je het resultaat (vijf van de acht stukken)? Twee mogelijke aanpakken van leerlingen:
  - Een potlood afpassen en vervolgens een verdeling zoeken bij de verhouding.
  - Eerst het palmblad in stukken verdelen en dan het potlood meten.

Extra uitdaging: samengestelde breuken, bijvoorbeeld $2\frac{1}{4}$ = twee hele palmbladeren en één stukje van een blad dat in vieren is verdeeld.

BENODIGDE MATERIELEN

- Stroken A-4 (in de lengte)
- Evt. werkblad 'Op een onbewoond eiland' (zie bijlage).

Een steen is $\frac{3}{4}$ palmblad lang.

Aan de slag

Zorg dat de grenzen van het 'onbewoonde eiland' voor de leerlingen duidelijk zijn!

- De leerlingen meten buiten in twee- of drietalen voorwerpen op met hun palmblad. Belangrijk: alle groepsleden moeten de oplossing begrijpen en kunnen uitleggen! Mogelijke vervolgvragen (gedifferentieerd naar de taxonomie van Bloom), te geven tijdens feedback aan groepjes apart:
  - a. Kun je iets vinden dat $\frac{1}{4}$ of $\frac{1}{2}$ strook lang is? (toepassen)
  - b. Kun je iets vinden dat meer dan 1 palmblad lang is? Hoe meet je dat? (toepassen)
  - c. Wat zijn voor- en nadelen van het meten met een palmblad? (evalueren)
  - d. Kun je een oplossing bedenken voor de nadelen, een oplossing die mensen op een onbewoond eiland kunnen gebruiken? (creëren)
- Als enkele leerlingen hun liniaal hebben overgenomen op hun palmblad, daag ze dan uit om die verdeling te gebruiken om de breuken te benoemen, bijv. $\frac{5}{30}$.

Verwerking

Buiten in een grote kring.

- Enkele groepjes (laat de leerlingen liefst zelf aangeven wie wil) presenteren een oplossing. Ze demonstreren en leggen uit hoe ze een voorwerp met een palmblad gemeten hebben (zie lesdoel). De andere leerlingen stellen vragen. Het is de bedoeling dat er een klassengesprek ontstaat, tussen de leerlingen onderling, waarbij de leerkracht zoveel mogelijk op de achtergrond blijft. De focus van dit gesprek is de redenering van de leerlingen. Grijp kansen om het gesprek te richten op 'big ideas': bijvoorbeeld inzicht in gelijkwaardigheid van breuken, verfijning (ongeveer $\frac{1}{8}$ of precies $\frac{5}{32}$), samengestelde breuken. Dit gaat buiten het lesdoel om, maar vergroot het inzicht van de leerlingen enorm.

Presenteren: een pen is een half palmblad lang.

Bijlage 1: Meten op een onbewoond eiland

Meet met een palmblad.

Wat meet je?	Hoe lang is het in breuktaal?
Een gum	..... palmblad
Een pen of potlood	
Een grasspriet	
..... (vul zelf in)	

VOORBEREIDINGSTIJD

20 minuten

LESTIJD

45 minuten

Engels ENGELSE WOORDEN

op het schoolplein

GROEP 7-8

LESDOEL

- Leerlingen leren Engelse woorden door op het schoolplein op zoek te gaan naar de gegeven woorden. Ze schrijven woorden en zinnen over om ze beter te onthouden en de spelling van het Engels in te oefenen.
- Subdoel: Leerlingen leren zich te oriënteren op een plattegrond en iets op de juiste plek te plaatsen.

Kerdoel 15

INHOUD

Voorbereiding

Controleer de lijst met Engelse woorden. Zijn deze woorden van toepassing op de eigen schoolomgeving en sluit het aan bij het niveau van de leerlingen? Het is handig dat deze woorden in de lessen aan de orde komen. Indien dit niet het geval is, pas deze dan aan. Print of kopieer dit voor elk duo.

Pas indien nodig ook de memorykaartjes aan, zodat ze kloppen met de lijst met Engelse woorden. Print of kopieer de memorykaartjes en knip de woorden uit in losse stukjes. Verspreid/verstop de kaartjes willekeurig op verschillende plekken op het schoolplein (zie inleiding van de les).

Teken een eenvoudige plattegrond van het schoolplein (met eventueel de omgeving) waarop de inrichting van het schoolplein schematisch is weergegeven. Het hoeft niet tot op de meter nauwkeurig, het gaat erom dat leerlingen een voorwerp op de plattegrond kunnen positioneren. Kopieer dit voor elk duo.

Tip! Je kunt ook in een eerdere les de leerlingen zelf een plattegrond laten maken van het schoolplein.

BENODIGDE MATERIALEN

- Memorykaartjes (bijlage 1)
- Werkblad (bijlage 2, voor elk duo een)
- Plattegrond van het schoolplein (voor elk duo een)
- Klembord en schrijfmateriaal (voor elk duo een)
- Bolletje wol of balletje

Inleiding: memoryspel

Spreek vooraf af wat de verzamelplaats is voor het memoryspel.

De woorden van het memoryspel zijn de Engelse woorden die in de les aan bod komen en de Nederlandse vertaling daarvan. Laat de leerlingen alleen of in duo's op zoek gaan naar een woordkaart op het schoolplein. Als ze een woord gevonden hebben, gaan ze op zoek naar hetzelfde woord, maar dan in de andere taal.

Aan de slag

Leerlingen lopen in duo's met een klembord met de woordenlijst en plattegrond rond. Geef leerlingen 15 – 20 minuten de tijd om de voorwerpen te zoeken. Ze bedenken het Nederlandse en Engelse woord van het voorwerp. Ze zoeken op de plattegrond de plek op, waar ze het voorwerp hebben gevonden. Op die plek op de plattegrond schrijven ze het Engelse woord van het gevonden voorwerp.

Als klaar-opdracht kun je de leerlingen zelf woorden laten aanvullen op de woordenlijst. Het is niet erg als de leerlingen niet de volledige lijst hebben ingevuld.

Verzamel na 15 – 20 minuten op de verzamelplaats en wissel uit welke woorden wel en welke juist niet gevonden zijn. Probeer voor de voorwerpen die niet zijn gevonden, gezamenlijk de vertaling te bedenken.

Tip! Geef een lijst met Nederlandse woorden en laat de leerlingen de Engelse woorden opschrijven (voor gevorderde leerlingen kan dit nodig zijn voor voldoende uitdaging). Deze variant kan ook een vervolg op deze les zijn.

Indien een leerling een match heeft gevonden, mag diegene beide kaartjes pakken. Het kan zijn dat een andere leerling de vertaling gevonden heeft, in dat geval brengen ze de kaartjes samen naar de verzamelplaats. Vervolgens zoeken ze weer naar nieuwe kaartjes. Als alle kaartjes naar de verzamelplaats zijn gebracht komt iedereen bij elkaar op de afgesproken plek. Kijk samen met de leerlingen of alle woorden op de juiste plek bij elkaar liggen. Spreek de woorden duidelijk uit of laat ze door de leerlingen uitspreken.

Reflectie

Ga in een kring staan. Begin zelf door hardop een Engels woord te zeggen dat je tijdens de les geleerd hebt. Gooi vervolgens het bolletje wol of de bal naar een leerling. De leerling noemt hardop ook een Engels woord uit de les en gooit weer verder. Stop als elke leerling (één of meerdere keren) geweest is.

Bijlage 1: Memorykaartjes

Tree	Boom	Birdhouse	Vogelhuisje
Bicycle	Fiets	Flowers	Bloemen
Flag	Vlag	Bench	Bank
Fence	Hek	Grass	Gras
Gate	Poort	Sandbox	Zandbak
Garbage bin	Afvalbak	Climbing frame	Klimrek
Hump	Bult	Leaves	Blaadjes

Bijlage 1: Memorykaartjes

Mailbox	Brievenbus	Water	Water
Slide	Glijbaan	Rain pipe	Regenpijp
Table	Tafel	Sidewalk tile	Stoeptegels
Swing set	Schommel	Horizontal bar	Horizontale balk
Car tire	Autoband	Running track	Renbaan
Bird	Vogel	Groves	Bosjes
Cat	Kat	Windows	Ramen

Bijlage 2: Werkblad woordenlijst

Engelse woorden op het schoolplein

Ga op zoek naar dingen uit de woordenlijst die je op of rondom het schoolplein kunt vinden. Wanneer je een voorwerp gevonden hebt, schrijf je het Engelse woord op de goede plek op de plattegrond. Vervolgens schrijf je de Nederlandse vertaling achter het Engelse woord in de woordenlijst. Probeer zoveel mogelijk woorden te vinden en vertalen.

Heb je alles af of kom je niet verder? Gebruik de lege hokjes om zelf voorwerpen te kiezen en het Engelse en Nederlandse woord op te schrijven.

Tree		Birdhouse	
Bicycle		Rain pipe	
Flag		Bench	
Fence		Grass	
Gate		Sandbox	
Garbage bin		Climbing frame	
Hump		Leaves	
Mailbox		Water	
Slide			
Table			
Swing set			
Car tire			
Bird			
Cat			
Windows			
Sidewalk tile			
Horizontal bar			
Running track			
Flowers			
Groves			

BUITENLESDAG

www.buitenlesdag.nl